

Buğra Kalkan

Kendiliğinden Doğan Düzen

LIBERTE

Kendiliğinden Doğan Düzen

Buğra Kalkan

* Bu eser, yazarın, *Klasik Liberalizm Geleneğinde Kendiliğinden Doğan Düzen Kavramının Gelişimi* başlıklı doktora tez çalışmasının kitaplaştırılmış halidir.

ISBN 13: 978-605-9823-13-5

Liberte Yayınları® / 198

1. Baskı: Aralık 2016

© 2016, Liberte Yayınları®

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında, kanuni takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Editörü: **Hasan Yücel Başdemir**

Sayfa Düzeni: **Emre Turku**

Kapak Tasarımı: **Atacan Güçlüol**

Baskı: **Tarcan Matbaası**

Adres: Zübeyde Hanım Mah. Samyeli Sok. No: 15, İskitler, Ankara

Telefon: (312) 384 34 35-36 | *Faks:* (312) 384 34 37 | *Sertifika No:* 25744

LiBeRtE
yayıncı grubu

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | *Faks:* (312) 230 80 03

E-mail: info@liberte.com.tr | *Web:* www.liberte.com.tr | *Sertifika No:* 16438

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Buğra Kalkan

2004 yılında Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun olan Kalkan, 2013 yılında yine aynı üniversitenin Sosyal ve Siyasal Anabilim Dalında “Klasik Liberalizm Geleneğinde Kendiliğinden Doğan Düzen Kavramının Gelişimi” başlıklı tezini vererek doktora eğitimini tamamlamıştır. 2010 yılında YÖK Tez Araştırma Bursu ile Arizona Üniversitesi Felsefe Bölümü'ne gitmiş olan Kalkan, 2015 yılında TÜBİTAK bursu ile King's College London Politik İktisat Bölümü'nde doktora sonrası çalışmalarına devam etmiştir. Kalkan, halen İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yardımcı doçent olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	13
--------------	-----------

BİRİNCİ BÖLÜM

İSKOÇ AYDINLANMASI	33
---------------------------	-----------

1. İSKOÇ AYDINLANMASI'NDA YÖNTEM: "İNSAN DOĞASININ BİLİMİ"	33
1.1. İnsanlık Tarihinin "Bilimsel" İncelemesi	34
1.2. İskoç Aydınlanmasında Topluma Bakış.....	43
1.3. Nedensellik Bağlamında Birey-Toplum İlişkileri	44
1.4. Mekanik Felsefenin Reddi	51
2. İNSAN ZİHNİ ve RASYONALİTE PROBLEMİ: HUME-HAYEK KARŞILAŞTIRMASI	54
2.1. Hume'da Zihnin Bilimsel İncelemesi.....	56
2.2. Hayek'te İnsan Zihni ve Soyut Olanın Önceliği.....	62
2.2.1. Fizyolojik Düzen Zihinsel Düzen Ayrımı	63
2.2.2. Davranış Kalıpları ve Bilinç.....	66
2.3. İki Filozofun Fenomenolojik Yaklaşımlarındaki Benzerlikler	72
2.4. Akıl ve Alışkanlık	74
3. AHLÂKİ DUYGULAR TEORİSİ: HUME VE SMITH	80
3.1. Hume ve Erdemler	82

3.1.1. Doğal Erdemler	84
3.1.2. "Yapay" Bir Erdem Olarak Adalet	86
3.2. Smith ve "Sempatik" Toplum	90
3.2.1. Sempati ve Tarafsız Gözlemci	93
3.2.2. "Ahlâk"ta Faydanın Yeri ve "Adam Smith Problemi"	100
3.3. Faydanın "Araçsal" Olmayan Sonuçları	105
4. İKTİSADİ İŞBİRLİĞİNİN GAYRİŞAHSİ İLİŞKİLER AĞI ÜZERİNDEN GELİŞMESİ	108
4.1. Hume: Ticari Toplumu Savunmak	111
4.2. Adam Smith: Kastedilmemiş Zenginlikler	117
4.3. Kişisel Çıkarı Sınırlandırmak	129
5. İSKOÇ AYDINLANMASI'NDA SİYASET TEORİSİ	130
5.1. Sözleşmeci Teorilerin Eleştirisi	131
5.2. Mülkiyetin ve Devletin Evrimsel Gelişimi	136
5.3. Doğal Hukuk ve Doğal Hukuk İlimi	145
5.4. Devlet Faaliyetinin Sınırları	149

İKİNCİ BÖLÜM

KENDİLİĞİNDEN DOĞAN DÜZENLERİN UNSURLARI 151

1. GELİŞMİŞ BİR KENDİLİĞİNDEN DOĞAN DÜZEN ÖRNEĞİ OLARAK PİYASA FİYAT SİSTEMİ	151
1.1. Toplumların Piyasalara İhtiyacı Var mı?	153
1.2. Hayek ve Piyasalar: Bilginin Doğası, Rekabet ve Fiyat Sistemi	158
1.3. Kendiliğinden Doğan Düzenin Unsurları	168
2. SOSYAL BİLİMLERDE KOMPLEKS FENOMENLERİN İNCELENMESİ	170
2.1. Kompleks Fenomenlerin Temel Özellikleri	172
2.2. Kompleks Fenomenleri Sosyal Bilimlerde İncelemek	176
2.3. İstatistik ve Deneyin Kompleks Fenomenler Açısından Anlamı	187
2.4. Sosyal Bilimlerde Evrensel Yasalar Var mıdır?	190

3. KÜLTÜREL EVRİM TEORİLERİ: KURALLAR NASIL ORTAYA ÇIKAR?	194
3.1. Biyolojik Evrim	195
3.2. Kültürel Evrim	198
3.2.1. <i>Kültür</i>	199
3.2.2. <i>Kültürel Evrimin Mekanizması: Modülerlik</i>	201
3.2.3. <i>Kültürel Evrimin Birimi: Memetik mi, Kültürel Varyant mı?</i>	204
3.2.4. <i>İkili Kalıtım (Dual Inheritance) Teorisi Modern Sosyal İlişkileri Açıklar mı?</i>	210
3.3. Klasik Liberal Kültürel Evrimciler: Spencer ve Hayek	212
3.3.1. <i>Herbert Spencer: Radikal Bir Öncül</i>	213
3.3.2. <i>Hayek ve Kültürel Evrimin Yorumlanması</i>	223
3.3.2.1. Mikro ve Makro Evren	223
3.3.2.2. Aklın Evrimi.....	225
3.3.2.3. Grup Seçilimi.....	229
3.4. Genel Değerlendirme	232
4. HUKUKSAL EVRİM: ORTAK HUKUK (COMMON LAW) ÖRNEĞİ	233
4.1. Ortak Hukuk	237
4.2. Ortak Hukuk Bir Örf Hukuku mudur?	244
4.3. Modern Zamanlar İçin Hukuki Bir Standart: Hukukun Üstünlüğü	256

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AMERİKA'DA DEMOKRATİK SİYASİ SİSTEMİN GELİŞİMİ 263

1. KENDİLİĞİNDEN DOĞAN DÜZEN OLARAK LİBERAL DEMOKRASİ	263
1.1. Bilginin Liberal Demokrasilerde Kullanımı	265
1.2. Bir Örnek: Tocqueville'nin Amerikası	277
1.3. Genişletilmiş Cumhuriyet: Birlikten Kuvvet Doğar, Çeşitlilikten Özgürlük.....	287
1.4. Federalist Yazılar	291

1.5. Kamusal Yararı Aramak: “Kuvvetler Ayrılığı” ve “Denetim ve Denge”	293
1.6. Cumhuriyet ve Ticaret.....	304
1.7. Kamu Tercih: Çıkar Gruplarını Kamusal İyiyeye Yönlendirmek.....	306
1.8. Anayasal Siyasal İktisat	315
1.9. Kendiliğinden Doğan Düzenler Olarak Demokrasi	321
1.10 Sınırlı Erişim Toplumlarından Serbest Erişim Toplumlarına Geçiş	337
SONUÇ	347
KAYNAKÇA	361

TEŐEKKÜR

BU TEZİN ORTAYA ÇIKMASINDA, ELEŐTİRİ VE YORUMLARI ile bana her zaman destek olan tez danışmanım Prof. Dr. Hamit Emrah BeriŐ'e öncelikle teŐekkür etmek isterim. Tezin titiz bir incelemesini yapan Prof. Dr. Mustafa Erdoğan'ın eleŐtirileri, konuyu daha geniş bir bakış açısıyla ele almamı saęlamıŐtır. Katkılarından dolayı kendisine minnettarım. Tez yazım sürecinde beni destekleyen Prof. Dr. Tefvik Erdem'e ve dikkatli incelemeleri ile tezime katkı yapan Prof. Dr. Suna BaŐak ve Doç. Dr. Tuncay Önder'e teŐekkür ederim. Beni bu önemli konuda çalıŐmaya cesaretlendiren Prof. Dr. Atilla Yayla'ya da ayrıca teŐekkür ediyorum. Bu kitabı baskıya hazırlayan baŐta Emre Turku ve değerli Liberte çalıŐanlarına gösterdikleri ilgi ve özen için teŐekkür ederim. Son olarak akademik çalıŐmalarımda beni her zaman destekleyen ve bana bu alanda gelişme Őansı tanıyan annem Bilgin Kalkan, babam Hakkı Kalkan ve ağabeyim Serkan Kalkan'a sonsuz teŐekkür ediyorum.

GİRİŞ

YİRMİNCİ YÜZYIL İNSANLIK TARİHİ AÇISINDAN HAYLI önemli tarihsel ve geleneksel kırılmaları temsil eder. Merkezi planlamaya dayalı ekonomilerin, faşizmin ve refah devletinin geçen yüzyıldaki yükselişi toplumsal hayata ve devlet yönetimine bakışın dramatik bir şekilde nasıl değiştiğinin en açık ispatlarıdır. 20. yüzyıldan önce devletlerin, toplumlarının sağlıklarını, eğitimlerini, yeteneklerini, kişiliklerini, ahlâklarını, aile hayatlarını iyileştirmek gibi büyük hedefleri yoktu. Geleneksel olarak devletin amacı toplumun genel düzeni, egemenin zenginliği ve iktidarı ile ilgiliydi.¹ Çok değil iki yüzyıl önce, kimse Rusya'daki gibi tüm tarımsal sistemin siyasal bir ideolojinin buyrukları doğrultusunda aniden kolektifleştirilmesinin talep edilmesini ya da gelişmiş refah devletlerinin hırslı sosyal eşitlik savunularını beklemezdi.

Şüphesiz verilen bu örnekler büyük toplumsal olaylara işaret eder. Ama James C. Scott'un bizlere hatırlattığı gibi, 20. yüzyılda toplumu ve insanların yaşayış tarzlarını radikal bir şekilde dönüştürme çabalarının sayısız örnekleri vardır. Şehirleri sıfırdan yeniden kurmak, ormanları belirli bir amaca göre yeniden tasarlamak, uzun dönemli kalkınma planları yapmak Scott'un işaret ettiği örneklerden sadece birkaçıdır.²

1 James C. Scott, **Seeing Like a State, How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed**, Yale University Press, New Haven, 1998, s. 89.

2 Scott, a.g.e.

Yönetim anlayışındaki bu kırılmanın, basitçe, teknolojik ve bilimsel bilgimizdeki artışın doğal bir sonucu olarak yorumlayacak olanlar vardır. Ancak bu değişimin nedenlerinin daha derinlerde olduğuna inanmak için güçlü sebepler de mevcuttur.³

"Bu değişimin önemli bir koşulu toplumu devletten ayrı bilimsel olarak tanımlanabilen ve somutlaştırılarak basitleştirilebilen bir nesne olarak görmektir. Toplum geleneklerin ve tarihin bir kazası olarak değil ama bilinçli bir şekilde rasyonel olarak yeniden üretilebilen yapay bir nesne olarak kavranmaktadır."

Yukarıda belirtilen türde bir algının ortaya çıkış serüvenini layıkıyla açıklamak için bilimsel devrimlerden teknolojik gelişmeye, modern siyasal ideolojilerden merkezi devletin ve milliyetçiliğin yükselişine kadar uzun bir tarihsel ve düşünsel geçmişi ayrıntıları ile ele almak gerekmektedir. Bu bakış açısı genel anlamda pozitivist dünya görüşünün toplumsal ve siyasal alana hakim oluşu olarak yorumlamak mümkündür. Ama bu kitapta kullanılan kavramsal set gereğince Friedrich von Hayek'in *kurucu rasyonalizm* (*constructivist rationalism*) terimi, yukarıda açıklanan modernist⁴ bakış açısını tanımlamak için kullanılacaktır. Şimdilik kısaca bahsetmek gerekirse Hayek, kurucu rasyonalizm tanımıyla, top-

3 Scott, *a.g.e.*, s. 93.

4 "Modernist bakış açısı"yla kastedilen modern olmadığı düşünülen sosyal kurumların modernleşmenin gerekli çerçevesinde dönüştürmektir. Modernliğin siyasal unsurları ise Mustafa Erdoğan'a göre on bir tanedir. Birinci unsur toplumsal birliğin en "iyi" şekilde güçlü ve merkezi bir siyasal birlik etrafında örgütlenebilir. İkinci unsur, modern devletin "yönetilenlerin rızası"na dayandırılmalı ve bu rıza sürekli yeniden üretilmelidir. Üçüncü unsur halkın benzerliklere dayanan, türdeş bir formasyon olan ulus olarak tanımlanmasıdır. Dördüncü unsur devletin bilinçli bir şekilde ulus devlet olarak kurgulanmasıdır. Beşinci unsur, devletlerin tebaaları üzerinde hüküm yürütmeleri bakımından rakip olduklarını tanımlayan egemenlik ilkesidir. Altıncı unsur, hikmet-i hükümet kavramında somutlaşan devletin varlığının onun vatandaşlarının haklarından önce geldiği anlayışıdır. Yedinci unsur, modern devletin merkezîyetçi politik formasyonudur. Sekizinci unsur, modern devletin hukuki ve siyasi sistemi standardize etme eğilimidir. Modern türdeşleştiriciliğin temel aracı kamusal eğitim ve kitle iletişim araçlarıdır. Dokuzuncu unsur, modern devletin Weberci anlamda "akılcı" biçimde örgütlenmesidir. Devletin düzenleyici bir otorite olarak evrenselleştirilebilir kurallar uygulamasıdır. Onuncu unsur, kamusal hayatın ve siyasetin dini etkiden arındırılması anlamında sekülerizmdir. On birinci unsuru ise, modern devlet kalkınmacı ve refah devletçidir. Mustafa Erdoğan, **Aydınlanma Modernlik ve Liberalizm**, "Aydınlanma Modernlik ve Liberalizm", Orion Yayınları, Ankara, 2006, s. 32-36.

lumsal ilişkileri düzenleyen bilginin tek bir yerde toplanabileceği iddiasına dayanarak, toplumsal ilişkileri radikal bir şekilde yeniden düzenlemeyi talep eden siyasal felsefeleri kasteder.

Kurucu rasyonalistler, bilimsel bilgi seviyesinin artması ile toplumsal değişimleri kontrol edebileceklerine ve sosyal kurumları bilinçli hedefler doğrultusunda planlı bir şekilde dönüştürebileceklerine, yerlerine yenilerini kurulabileceklerine ya da bazı sosyal kurumları tamamen ortadan kaldıracabileceklerine inanırlar. Özellikle kitabın ikinci kısmında detaylı bir şekilde ele alınacağı üzere, Hayek'in bu iddiaya karşı temel argümanı, teknik ve bilimsel bilginin "piyasa" toplumlarının düzenli bir şekilde işlemlerini sağlayan toplam bilginin sadece küçük bir kısmını oluşturduğu ve toplumsal komplekslik arttıkça toplumu düzene koyan süreçlerin-güçlerin üzerinde işlediği bilginin, bir merkezden, gittikçe daha da kontrol edilemez bir hale geldiği üzerine kuruludur.⁵ Teknik ve bilimsel bilgi dışında kalan kişisel-tecrübî bilginin ya da kurumlar içinde saklı olan zımni bilginin aktif bir şekilde kullanılması, devlet planlamacılığına değil bireysel özgürlüğe ve bireysel planlamaya dayanır. Bu tür bir "kompleks" düzen, devlet organlarının emirlerine ve direktiflerine değil, genel ve soyut kuralların herkese eşit bir şekilde uygulanmasına dayanır. Bu tür kuralların neler olduğu ve hangi özellikleri taşıdığı ileride açıklanacaktır.

Scott'un da belirttiği gibi 20. yüzyılda toplumu yeniden kurma konusunda kendilerini yetkin gören kişiler, bu bilgiyi kullanmak için siyasal iktidarda hak iddia ettiler ve bu "bilimsel" çabaya karşı duracak olanları zorla eğiterek yeni düzene uygun hale getirmeyi meşru kabul ettiler.⁶ Bu kitabın amacı insanlığın bu duruma nasıl

5 Friedrich von Hayek, "The Pretence of Knowledge", **New Studies in Philosophy, Politics, Economics and The History of Ideas**, Routledge, İngiltere, 1990 (1978), s. 4-23.

6 Scott, **a.g.e.**, s. 94.

geldiğini açıklamak değil ama bunun yerine alternatif bir toplumsal tasavvuru ve siyasi analiz yöntemini açıklamaktır.

Bahsedilen bu toplumsal tasavvur ve siyasi analiz yöntemi aklın kurucu iddialarına şüpheyle yaklaşan klasik liberal geleneğin bir türünden neşet eder. Bu yaklaşım kurucu rasyonalizmin karşısına Karl Popper'in deyişiyle *eleştirel rasyonalizmi* koyar. Eleştirel rasyonalizm terimi, akılcı düşünce yöntemlerini reddetmeden, aklın toplumsal ilişkileri açıklamada ve bu ilişkileri yönlendirmede oynadığı rolün sınırlılıklarını vurgular.⁷

Bu kitap, kısaca bahsedilmiş olan toplumsal tasavvuru ve siyasi analiz yöntemini *kendiliğinden doğan düzen* (*spontaneous order*) kavramını merkeze alarak açıklamayı deneyecektir. Bunu açıklarken de kamusal iyinin ya da ortak çıkarın merkezi yönetimin planlanmış toplumsal projelerine dayanmadığı ama kamusal iyinin, kendi amaçlarını kendi kaynakları çerçevesinde takip etmekte özgür bırakılmış insanların kompleks sosyal ilişkilerinin kastedilmemiş bir neticesi olarak ortaya çıktığı gösterilmeye çalışılacaktır. Bu kitap boyunca, insanların aile yapılarından edindikleri ahlaki kodları, üretim ilişkilerinden kaynaklanan değerleri ya da beşeri alışkanlıkları düzenli, barışçıl ve üretken bir toplumsal hayatın doğabilmesi için dikkate alınması gereken önemli unsurlar olarak kabul edilecektir.

Kendiliğinden doğan düzen kavramının anlamı ve kapsamı üzerinde daha uzun durulacak olmakla birlikte, burada kavramı kısaca açıklamak yerinde olacaktır. Kendiliğinden doğan düzen kavramı insan eylemlerinin kastedilmemiş sonuçları olarak doğan sosyal kurumları açıklamak için kullanılır. Bu kavram çerçevesinde sosyal düzenler, insan tasarımının bir ürünü değil ama pek çok insanın farklı zamanlardaki etkileşimlerinin tedrici olarak gelişen bir sonucudur.

7 Karl Popper, **Açık Toplum ve Düşmanları, Cilt II – Hegel, Marx ve Sonrası**, Çeviren Harun Rizatepe, Liberte Yayınları, 2008, s. 299.

Şüphesiz bütün tedrici sosyal gelişmeler bir düzen yaratmaz. Ancak buradaki ilgi alanı, sosyal koordinasyonu mümkün kılarak sosyal işbirliğini sağlayan kurumlar üzerinedir. Bu kurumlar hukuktan fiyat sistemine kadar genişletilebilir. Kendiliğinden doğan düzenin, yüz yıllardır farklı disiplinlerde kullanılan bir yaklaşım olduğu rahatlıkla iddia edilebilir. Bu disiplinler arasında biyoloji, epistemoloji, dil, iktisat, tarih, hukuk, teoloji, sosyoloji, antropoloji, işletme bilimleri ve hatta bilgisayar gibi çalışma alanları gösterilebilir.⁸

Örneğin doğal dillerin gelişim süreçleri hiç kimse tarafından icat edilmemiş ama doğal seleksiyonun bir sonucu olarak kendiliğinden doğmuşlardır. Bir dilin gelişim süreci bitmek tükenmek bilmeyen karşılıklı intibak süreçlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu tür sosyal kurumlara *kendi kendini üreten (self-generating systems)* sistemler de denilmektedir. Yani bir bütünün düzeni, onun unsurlarının eylemlerinin düzenliliği sonucu ortaya çıkar. Bu düzenler içsel bir dinamiğe sahiptir ve gelişimleri çevrelerine olan intibaklarına dayalı olduğu için de “açık sistemler” olarak nitelenirler.

Buradan hareketle Friedrich von Hayek organizasyonlarla kendiliğinden doğan düzenler arasında ayırım yapar. Bir organizasyonda düzen belirli bir hedefe yönelik olarak dışardan empoze edilmiştir ve bu sebeple organizasyonun karmaşıklığı onu düzenleyen akıl tarafından kavranabilir. Bu üretilmiş düzenlere karşı, kendiliğinden doğan düzenlerde, düzen içsel olarak ve tedrici bir şekilde gelişir. Bu tür düzenlerin belirli bir amacı olmadığı gibi düzenin karmaşıklık derecesi bir akıl tarafından tamamen kavranabilir de değildir. Bu durum kendiliğinden doğan düzenlerde bilginin tek bir merkezde toplanamaz oluşundan kaynaklanır. Bu düzenlerde her bir unsurun eylemi diğer pek çok farklı unsurun eylemlerinin sonuçlarına dayanır. Sosyal düzenlerde belirli bir

8 Craig Smith, *Adam Smith's Political Philosophy, The Invisible Hand and Spontaneous Order*, Routledge, Londra, 2006, s. 2-3.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSKOÇ AYDINLANMASI

1. İSKOÇ AYDINLANMASI'NDA YÖNTEM: “İNSAN DOĞASININ BİLİMİ”

“İNSAN DOĞASININ BİLİMİ” YA DA “İNSANIN BİLİMİ” İSKOÇ Aydınlanma geleneğinde ahlaki alanı düzenleyen evrensel ilkelere keşfedilebileceğine olan inancı simgeleyen bir terimdir.²² Felsefede böyle bir iddianın gelişmesi doğa bilimlerinde gerçekleşen devrimlere sıkı sıkıya bağlıdır. Özellikle Isaac Newton'un yer çekimi yasasının basitliği ve açıklayıcı gücü karşısında ahlak felsefecilerinin bu başarıdan etkilenmemeleri mümkün değildir zaten.

Kopernik'in başlattığı bilimsel devrimler Newtoncu fizik ile zirveye ulaşmış ve doğa felsefesini olgunluğa ulaştırmıştır. Bu sebeple Newtoncu metoda İskoçlar hayran kalmıştır. Hume, *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme (A Treatise of Human Nature, 1739-40)* kitabında doğa felsefesinin başarılarından kısaca bahsettikten sonra beşeri felsefenin en basit sorunları dahi anlamsız metafizik akıl yürütmelerle belirsizleştirildiğinden yakınır.²³ Ona göre yapılması gereken, doğru yöntemle insan bilimini yeniden kurmak ve buradan hareketle diğer bilim alanlarında ilerlemektir. Hume sorunu şu şekilde ortaya koyar:²⁴

22 John Biro, “Hume’s New Science of the Mind”, **Cambridge Companion to Hume**, Ed. David Fate Norton, Cambridge University Press, New York, 1993, s. 39.

23 David Hume, *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme, Deneysel Akıl Yürütme Yöntemini Moral Konulara Uygulamaya Yönelik Bir Çalışma*, BilgeSu Yayınları, Ankara, 2009, s. 11.

24 Hume, **a.g.e.**, s. 12.

“Her bilimin insan doğasıyla az çok bir ilişkisi vardır; her ne kadar bazıları insanoğlundan çok uzaklarda gibi dursa da, bir yerde bir geçitle mutlaka insan doğasına dönüş yapar. Matematik, Doğa Felsefesi ve Doğal Din bile bir ölçüde insanın bilimine bağlıdır; çünkü hepsinin yolu insanı tanımaktan geçer ve hepsi insanın güçleri ve yetileri ölçüsünde değerlendirilir.”

Newtoncu yöntem kısaca, gözleme dayanan empirik verilerden nedensel ilişkileri tanımlama isteği, deney yoluyla doğrulama ve sonra sonuçları basit ve anlaşılır genel kurallar şeklinde formül etme olarak özetlenebilir. Hume’un yukarıda adı geçen eserinin alt başlığının “Deneyisel Akıl Yürütme Yöntemini Moral Konulara Uygulamaya Yönelik Bir Çalışma” olduğu hatırlandığında aradaki bağlantı açık bir şekilde görülür. Ama Newtoncu, yöntem İskoç Aydınlanma filozofları için bir model olduğu kadar aşılması gereken bir sorundur da.²⁵ Çünkü doğa yasalarını incelemek ile ahlakın yasalarını yani beşeri ilişkilerin tabii olduğu yasaları incelemek arasında bazı temel farklılıklar vardır.

1.1. İnsanlık Tarihinin “Bilimsel” İncelemesi

Doğa felsefesinde bilginin kaynağı olan deney kontrollü olarak gerçekleştirilir. Yani test edilmek istenen olay için fiziki şartlar belirli koşulların yapay olarak düzenlenmesi ile sağlanır. Beşeri bilimlerde bu tür bir kontrollü ortam hazırlamak büyük ölçüde imkansızdır. Hume da bu gerçeğin farkındadır. İncelenmek istenen durumun önceden tasarlanması doğal ilkelerin işlemini engelleyecektir.²⁶

Hume çözümü beşeri tarihte arar:²⁷

“... bu bilimde deneylerimizi azar azar ve insan yaşamını dikkatlice gözlemleyerek toplamamız ve bunları insanların toplum içindeki, özel yaşamlarındaki ve boş vakitlerindeki davranışları ile, yani hayatın genel

25 Christopher J. Berry, **Social Theory of Scottish Enlightenment**, Edinburg University Press, İngiltere, 1997, s. 52.

26 Hume, **a.g.e.**, s. 14.

27 Hume, **a.g.e.**, s. 14.

akışı içerisinde değerlendirmemiz gerekir. Bu tür deneyler sağduyulu bir şekilde bir araya getirilip incelendiğinde, bu deneylerden yola çıkarak, diğer insan kavrayışlarından kesinlik açısından aşığı kalmayan ve yararlılığı bakımından çok daha üstün olan bir bilim inşa etmeyi umabiliriz.”

Beşeri tarihe yüklenen bu misyon, İskoç Aydınlanması'nın diğer önemli düşünürleri tarafından da paylaşılmaktadır. William Robertson'un İskoçya Tarihi (*The History of Scotland*, 1759) ya da Adam Ferguson'un *Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Çalışma* (*An Essay on the History of Civil Society*, 1767) kitapları beşeri tecrübeden evrensel ilkeler çıkartmaya yönelik denemelerdir. Berry'e göre, bu tutumun şekillenmesinde Francis Bacon'un rolü de önemlidir. Bacon, tarihi doğal ve beşeri (civil) olarak ikiye ayırır. Beşeri olan insani ilişkileri ele alır ama doğal olan sadece hayvanların ve bitkilerin tarihi ile ilgilenmez ayrıca sanat tarihi ile de ilgilenir. Bacon doğal olanı yapay (*artificial*) olandan ayıranları eleştirir. Çünkü sanat tarihi aslında “işlenmiş doğanın” (*history of nature wrought*) tarihidir. Berry'i, bu sanat tarihi anlayışının muhtemelen doğal ve beşeri tarih arasındaki farkın azalmasına ve İskoçların evrensel tarih fikrinin gelişmesine katkıda bulunduğunu öne sürer. Çünkü artık doğal tarih, sadece veri depolanması olarak değil ama doğal olayların nedenlerini keşfetme çabası ve doğa felsefesine temel oluşturma uğraşı olarak kabul edilmektedir.²⁸

Tarihe olan ilginin temel sebebi beşeri tarihin kültürel ve kurumsal bütün çeşitliliğini önceleyen ve ondan ortaya çıkan temel ilkeleri keşfetme ümididir. Bu ilkeler, Hume'un belirttiği üzere insan doğasının evrensel özelliklerine dayanır. İnsan doğasına dayanan nedensellik ilişkileri çerçevesinde beşeri olaylar incelendiğinde tarih incelemesi bilimsel niteliğine kavuşacaktır. Bu husus

28 Berry, a.g.e., s. 53.

üzerine en fazla duran İskoç Aydınlanma geleneği filozofu Henry Home yani Lord Kames'tir.

Lord Kames, *Tarihsel Hukuk Alanı*'nda (*Historical Law Tracts*, 1761) tarihin şu ana kadar uygun bir şekilde incelenmediğini çünkü tarihe sanki jeoloji gibi verili bilgiler bütünü olarak yaklaşıldığını belirtir. Olması gereken ise “tarihsel yaklaşım”dır. Bunun anlamı ise uzun bir birbirine bağımlılık zincirinin etkilerini takip ederek tarihte genel bir yapının ya da düzenliliğin kavranabilmesidir. Kames, buna “rasyonel tarih” yaklaşımı ismini verir. Rasyonel tarih anlayışı “vulgar” olarak isimlendirdiği tarih anlayışından farklıdır. Vulgar tarih, savaşlar gibi tekil olayların tarihidir. Merak uyandırır ama tek bir olayın gerçekleşmesinin tamamen şansa dayanma ihtimali olup, bu yüzden herhangi bir düzenliliğin keşfedilmesine yardımcı değildir.²⁹ Buradan anlaşıldığı üzere Kames'in bahsettiği tarihsel çalışma temel sosyal kurumların tarihidir. Tarih boyunca süreklilik göstermiş ve beşeri hayatın üzerinde işlediği sosyal kurumlardır söz konusu olan. Bu kurumlar arasında hukuk, hükümet ya da sanat gösterilebilir.

İskoç yazarlar, insanların doğal olarak sosyal olduklarını ve bu sosyalliğin de kurumsal olarak kendini ortaya koyduğu kanaatindedirler. Ama kurumsal tecrübeler tek biçimli değildir. Bu kurumların nedensel açıklamasını yapabilmek onların rastlantısal olmadıklarını kanıtlamayı gerektirir. Doğa bilimlerinde başarı, çoğulluğu teklige indirmekten geçmektedir. Öyleyse beşeri bilimlerde de kurumların çeşitliliğini kavranabilir bazı örüntülere/kalıplara (*pattern*) indirgeyebilmek gerekir. İnsan doğasının farklı özellikleri ve yetenekleri kültürel çeşitliliğin kavranabilir olmasını sağlayan tekbiçimliliğin (*uniformity*) kaynağıdır.³⁰

29 Berry, **a.g.e.**, s. 54-56.

30 Berry, **a.g.e.**, s. 71.

Tekbiçimliliğin nasıl olup da çeşitliliği açıkladığını anlayabilmek için kısaca Hume'un nedensellik kuramına bakmak gerekmektedir.³¹ Hume'a göre nedensel bağlantıyı kurabilmek için üç koşul gerekmektedir: Zamanda ve mekanda bitişiklik, sebebin sonuçtan önce gelmesi ve zorunlu bağlantı (necessary conjunction). Buradaki en önemli koşul zorunlu bağlantıdır. Hume, sürekli olarak tekerrür eden olaylara şahit olduğumuzda bu iki olayın birbirleri ile sebep sonuç ilişkisi ile bağlı olduklarını doğrudan anlayabilmemizin bilişsel imkanına sahip olmadığımızı belirtir. Bir olayın sürekli olarak diğer bir olayın ardından gerçekleşmesi iki olay arasında neden-sonuç ilişkisi kurmaya yeterli değildir. Ancak insanın tecrübeden başka bir bilgi kaynağı da yoktur. Bu durumda, Hume, aykırı bir şekilde nedensellik ilişkisini aklın bir fonksiyonuna değil de otomatik, bilişsel bir özelliğimiz olan alışkanlık yeteneğimize dayandırır. İki olay arasında sürekli tecrübe ettiğimiz öncelik ve sonralık ilişkisi zihinsel bir alışkanlık geliştirerek iki olay arasında zorunlu bir bağ kurmaktadır. Bu yüzden nedensellik ilişkisi objektif kriterlere bağlı olarak değil, sübjektif özelliklerimize atıfla açıklanabilecek bir şeydir. Hume buna tasarımların birliği (*association of ideas*) adını vermektedir.³²

Hume, nedensellik algısını rasyonel, bilinçli gözlem yeteneklerinin değil de benzer olayların tekrarlanmasıyla kaynaklanan düzenlilik fikrinin insan belleğinde oluşmasıyla açıklayarak beşeri bilimlerde nedenselliğin sübjektif karakterini açıkça ortaya koymaktadır.³³ Her ne kadar tasarımların birlikteliği yasası yerçekimi kanununa bir gönderme olsa da ahlaki alandaki değişim, fiziksel değil duygusaldır ve içe bakış yöntemini gerektirir. Buradan an-

31 Bu husus bir sonraki bölümde detayları ile ele alınmaktadır.

32 Hume, **a.g.e.**, s. 63-64.

33 Hume, **a.g.e.**, s. 63.

KAYNAKÇA

- AGNER, Erik; **Hayek and Natural Law**, New York, Routledge, 2007.
- ALAN, Marciano; "Buchanan's Constitutional Political Economy: Exchange vs. Choice in Economics and in Politics", **Science and Bussiness Media LLC**, Springer, 2008, s. 42-56.
- AMOH, Yasuo; "The Ancient-Modern Controversy in Scottish Enlightenment", **The Rise of Political Economy in the Scottish Enlightenment**, Ed. Tatsuya Sokamoto, Hideo Tanaka, New York, Routledge, 2005, s. 69-85.
- AZFAR, Omar; "The Logic of Collective Action", **Elgar Companion to Public Choice**, Ed. W. F. Shughart, L. Razzolini, 2001, s. 59-82.
- BARRY, Norman; "The Austrian School", **On Classical Liberalism and Libertarianism**, İngiltere, Macmillian, 1989, s. 58-80.
- BARRY, Norman; "Unanimity, Agreement and Liberalism, A Critique of James Buchanan Social Philosophy", **Political Theory**, Cilt XII, Sayı 4, Kasım 1984, s. 579-596.
- BAŞDEMİR, Hasan Yücel; "İskoç Aydınlanma Etiği: Hutcheson, Hume ve Smith", **Liberal Düşünce Dergisi**, Sayı 37, Kış 2005, s. 27-44.
- BENSON, Bruce; "The Spontaneous Evolution of Commercial Law", **Southern Economic Journal**, Cilt LXV, Sayı 3, Ocak 1989, s. 644-661.
- BENSON, Bruce; **The Enterprise of Law, Justice Without the States**, ABD, Pacific Research Institute, 1990.
- BERRY, Christopher; "'But Art Itself Natural to Man': Ferguson and the Principle of Spontaneity", **Adam Ferguson, Philosophy, Politics and Society**, Ed. Eugene Heat, Vincoze Merolle, Londra, Pichering&Chatto, 2009, s. 143-154.

- BERRY, Christopher; "Smith and Science", **Cambridge Companion to Smith**, Ed., Knud Haakonssen, New York, Cambridge University Press, 2006, s. 112-135.
- BERRY, Christopher; "Smith and Science", **The Cambridge Companion to Adam Smith**, Ed. Knud Haakonssen, New York, Cambridge University Press, s. 130.
- BERRY, Christopher; **Social Theory of the Scottish Enlightenment**, Edinburgh, Edinburgh University Press, 1997.
- BIRO, John; "Hume's New Science of the Mind", **Cambridge Companion to Hume**, Ed. David Fate Norton, New York, Cambridge University Press, 1993.
- BLOOMFIELD, A. I.; "Adam Smith and the Theory of International Trade", **Essays on Adam Smith**, Ed. Andrew S. Skinner, Thomas Wilson, Oxford, Clarendon Press, 1975, s. 455-481.
- BOETTKE, Peter; **Why Perestroika Failed: The Politics and Economics of Socialist Transformation**, New York, Routledge, 1993.
- BRENNAN, Geoffrey, HAMLIN, Alan; "Constitutional Choice", **Elgar Companion to Public Choice**, Ed. W.F. Shughart, L. Razzolini, USA, Edward Elgar, 2001, s. 117-139.
- BROADIE, Alexandre; **A History of Scottish Philosophy**, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2010.
- BROADIE, Alexandre; **The Scottish Enlightenment: The Historical Age of Historical Nation**, New York, Birlin Ltd, 2007.
- BRYSON, Gladys; **Man and Society, The Scottish Inquiry of the Eighteenth Century**, New Jersey, Princeton University Press, 1945.
- BRYSON, Gladys; **Man and Society, The Scottish Inquiry of the Eighteenth Century**, New Jersey, Princeton University Press, 1945.
- BUCHANAN, James, Roger G. CONGLETON; **Politics By Principle Not Interest, Towards Nondiscriminatory Democracy**, Cambridge, Cambridge University Press, 2006.
- BULLER, David J.; **Adopting Minds, Evolutionary Psychology and Persistent Quest for Human Nature**, ABD, The MIT Press, 2005.
- BUTLER, Eamonn; **Public Choice, A Primer**, Great Britain, IEA, 2012.

- BUTOS, William N.; “The Unexpected Fertility of Hayek’s Cognitive Theory: An Introduction to the Hayek’s ‘Sensory Order’ ”, **The Social Science of Hayek’s Sensory Order**, Ed. W. N. Butos, ABD, Emerald Group Publishing, 2010, s. 1-22.
- CAENEGEM, R. C. Van; **The Birth of the English Common Law**, Cambridge, Cambridge University Press, 1988.
- CAIRNS, John W.; “Legal Theory”, **The Cambridge Companion to the Scottish Enlightenment**, Ed. Alexander Broadie, New York, Cambridge University Press, 2003, s. 222-242.
- CALDWELL, Bruce; **Hayek’s Challenge, An Intellectual Biography of F. A. Hayek**, Chicago, University of Chicago Press, 2004.
- CAPLAN, Bryan; **The Myth of Rational Voter, Why Democracies Choose Bad Policies**, New Jersey, Princeton University Press, 2006.
- CHAMLEY, P. E.; “The Conflict Between Montesquieu and Hume: A Study of the Origins of Adam Smith’s Universalism”, Ed. A. Skinner, T. Wilson, **Essays on Adam Smith**, Oxford, Clarendon Press, 1975, s. 274-308.
- CILLIERS, Paul; **Complexity and Postmodernism**, New York, Routledge, 1998.
- CONSTANT, Benjamin; **Principles of Politics Applicable to All Governments**, İngilizceye Çeviren Denis O’Keeffe, Indianapolis, Liberty Fund, 2003.
- COURCHENE, Thomas J.; “Federalism and the New Economic Order”, **Working Paper 2003**, Cilt VII, Sayı 8, 2003 IIGR, Queen’s University, <http://www.queensu.ca/iigr/WorkingPapers/Archive/2003/2003-7TomCourchene.pdf>, (Çevrimiçi).
- CUDD, Ann; “Contractarianism”, **Standford Encyclopedia of Philosophy**, (Çevrimiçi), <http://plato.stanford.edu/entries/contractarianism/#1>, 12.11.2010.
- D. D. Raphael, **The Impartial Spectator, Adam Smith’s Moral Philosophy**, New York, Clarendon Press, 2007.
- David Hume, “Of the Standart of Taste”, <http://www.mnstate.edu/gracyk/courses/phil%20of%20art/hume%20on%20taste.htm>.

- de TOCQUEVILLE, Alexis; **Amerika'da Demokrasi**, Çeviren İhsan Sezal, Fatoş Dilber, Ankara, Yetkin yayınları, 1994.
- DELANDA, Manuel; **Philosophy and Simulation, The Emergence of Synthetic** New York, Reason, Continuum, 2011.
- DESAI, Meghnad; "Equilibrium, Expectations and Knowledge", **Hayek, Co-ordination and Evolution, His Legacy in Philosophy, Politics, Economics and History of Ideas**, Edited by, Jack Birner and Rudy van Zijp, New York, Routledge, 1994, s. 25-50.
- DICEY, Albert Venn; **Introduction to the Study of the Law of the Constitution**, Indianapolis, Liberty Fund, 1982.
- diZEREGA, Gus; "Elits and Democratic Theory: Insights from the Self-Organizing Model", **The Review of Politics**, Vol. LIII, Sayı 2, s. 340-372.
- diZEREGA, Gus; "Liberalism, Democracy and the State, Reclaiming the Unity of Liberal Politics", **The Review of Politics**, Sayı 63, 2001, s. 755-782.
- diZEREGA, Gus; **Persuasion, Power and Polity, A theory of Democratic Self-Organization**, Hampton Press, New Jersey, 2000.
- DRESCHER, Seymour; "Tocqueville's Comperative Perspectives", **The Cambridge Companion to Tocqueville**, Ed. Cherly B. Welch, New York, Cambridge University Press, 2006, s. 21-48.
- DUMAN, Fatih; "Akılcılık Bağlamında İki Aydınlanma Geleneği: Fransız Aydınlanması *Versus* İskoç Aydınlanması", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, s. 1-61.
- ELITS, W. A.; "Adam Smith's Theory of Economic Growth", **Essays on Adam Smith**, Ed. Andrew S. Skinner, Thomas Wilson, Oxford, Clarendon Press, 1975, s. 426-454.
- ERDOĞAN, Mustafa; "İnsan Haklarına Kavramsal Bir Yaklaşım", **Aydınlanma Modernlik ve Liberalizm**, Ankara, Orion Yayınları, 2006.
- ERDOĞAN, Mustafa; "Müzakereci Demokrasi ve Sınırları", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Güz 2012, Sayı, 22, s. 25-43.
- ERDOĞAN, Mustafa; "Siyasal Düşüncede Liberal Gelenek", **Aydınlanma Modernlik ve Liberalizm**, Ankara, Orion, 2006, s. 43-78.

- ERDOĞAN, Mustafa; “Sivil Toplum: Bir Kavramın Anatomisi”, **Aydınlanma Modernlik ve Liberalizm**, Ankara, Orion Yayınları, 2006, s. 249-274.
- ERDOĞAN, Mustafa; “Türkiye İçin Bir Demokratikleşme ve Sivilleşme Perspektifi”, <http://liberal.org.tr/incele.php?kategori=MTg=&id=NDIy>, (Çevrimiçi), 10.11.2012.
- ERDOĞAN, Mustafa; **Anayasa Hukuku**, Ankara, Orion Yayınları, 2011.
- ERDOĞAN, Mustafa; “Kamu Alanı ve Liberalizm”, **Aydınlanma Modernlik ve Liberalizm**, Ankara, Orion Yayınları, 2006, s. 286-287.
- FORBES, Duncan; “Sceptical Whiggism, Commerce and Liberty”, Ed. Andrew s. Skinner, Thomas Wilson, **Essays on Adam Smith**, Clarendon Press, Oxford, 1976.
- FULLER, Lon L.; **The Morality of Law**, ABD, Yale University Press, 1964.
- GARSON, James; “Connectionism”, (Çevrimiçi), <http://plato.stanford.edu/entries/connectionism/>, 30.04.2011.
- GAUS, Gerald; “Explanation, Justification, and Emergent Properties: An Essay on Nozickian Metatheory”, **Working Paper**, www.gaus.biz/Nozick.pdf, (Çevrimiçi), 10.11.2011.
- GAUS, Gerald; “Hayek on the Evolution of Society and Mind”, **The Cambridge Companion on Hayek**, Cambridge University Press, New York, 2007, s. 232-258.
- GAUS, Gerald; **The Order of Public Reason, A Theory of Freedom and Morality in a Diverse and Bounded World**, Cambridge University Press, 2011.
- GINSBERG, B., LOWI, T., WEIR, M., STIPZER, R.; **We the People, An Introduction to the American Politics**, New York, Norton & Company, 2011.
- GORDON, Scot; **Controlling State, Constitutionalism From Ancient Athens to Today**, ABD, Harvard University Press, 1999.
- HAAKONSSON, Knud; “Introduction”, Adam Smith, **The Theory of Moral Sentiments**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, s. VII-XXIV.

- HAAKONSSSEN, Knud; "The Structure of Hume's Political Theory", Ed. David Fate Norton, **The Cambridge Companion to Hume**, Cambridge, Cambridge University Press, 1993, s. 182-221.
- HAAKONSSSEN, Knud; **Natural Law and Natural Philosophy**, ABD, Cambridge University Press, 1996.
- HAAKONSSSEN, Knud; **The Science of Legislator**, New York, Cambridge University Press, 1981.
- HAJIME, Inuzuka; "David Hume's Politics: Inheritance and Renewal of the Traditional Political Thought", **Discussion Paper Series, No. F. 113**, University of Tokyo, 2004.
- HAMILTON, Alexander; "The Federalist 51, The Same Subject Continued with the Same View and Concluded", **The Federalist Papers**, New York, Oxford University Press, (1787-1788) 2008, s. 256-260.
- HAMILTON, Alexander; "The Federalist 28, The Same Subject Continued", **The Federalist Papers**, New York, Oxford University Press, 2008.
- HAMOWY, Ronald; "F. A. Hayek and Common Law", **Cato Journal**, Cilt XXII, Sayı 2, Güz 2003, s. 241-264.
- HAMOWY, Ronald; "Law and Liberal Society: FA. Hayek's Liberal Society", **Journal of Libertarian Studies**, Cilt II, Sayı 4, ss. 287-297.
- HAMOWY, Ronald; "The Scottish Enlightenment and The Theory of Spontaneous Order", **The Political Sociology of Freedom**, Edward Elgar, ABD, 2005, s. 39-89.
- HAMOWY, Ronald; "The Scottish Enlightenment and The Theory of Spontaneous Order", **The Political Sociology of Freedom**, Edward Elgar, ABD, 2005.
- HAMPSHER-MONK, Iain; **Modern Siyasal Düşünce Tarihi, Hobbes'tan Marx'a Büyük Siyasal Düşünürler**, İstanbul, Say, 1992.
- HARDIN, Russell; **Liberalism, Constitutionalism and Democracy**, Oxford, Oxford University Press, 2003.
- HARIS, Marvin; **Theories of Culture in Postmodern Times**, USA, Ultamira Press, 1999.

- HASNAS, John; "Hayek, The Common Law, Fluid Drive", **NYU Journal of Law and Liberty**, Cilt I, 2005, s. 79-110.
- HAYEK, Friedrich von; **Collectivist Economic Planning**, Londra, Routledge & Kegan Poul, 1935.
- HAYEK, Friedrich von; "The Present State of the Debate", Ed. Friedrich von Hayek, **Collectivist Economic Planning**, Londra, Routledge & Kegan Poul, 1935, s. 201-243.
- HAYEK, Frederich von; "The Legal and Political Philosophy of David Hume", **The Trend of Economic Thinking**, Ed. W. W. Bartley III ve Stephen Kresge, London, Routledge, 1991 (1963), s. 101-117.
- HAYEK, Frederich von; "Use of Knowledge in Society", **The American Review**, Cilt XXXV, Sayı 4, Eylül 1945, s. 519-530.
- HAYEK, Friedrich von; **New Studies in Philosophy, Politics and Economics**, Chicago, University of Chicago Press, 1985.
- HAYEK, Friedrich von; "Adam Smith's Message in Today's Language", **New Studies in Philosophy, Politics, Economics and the History of Ideas**, Büyük Britanya, Routledge, 1990, s. 267-269.
- HAYEK, Friedrich von; "Adam Smith's Message in Today's Language", **New Studies in Philosophy, Politics, Economics and the History of Ideas**, Routledge, UK, 1990, s. 267-269.
- HAYEK, Friedrich von; "Errors of Constructivism", **New Studies in Philosophy, Politics, Economics and the History of Ideas**, İngiltere, Routledge, 1990, s. 3-22.
- HAYEK, Friedrich von; "The Pretence of Knowledge", **New Studies in Philosophy, Politics, Economics and The History of Ideas**, İngiltere, Routledge, 1990 (1978), s. 23-34.
- HAYEK, Friedrich von; "Competition as a Discovery Procedure", **The Quarterly Journal of Austrian Economics**, Cilt 5, Sayı 3, Kış 2002, ss. 9-23.
- HAYEK, Friedrich von; "Degrees of Explanation", **British Journal for the Philosophy of Science**, Cilt IV, Sayı 23, s. 209-225.
- HAYEK, Friedrich von; "Economics and Knowledge", **Individualism and Economic Order**, University of Chicago Press, Chicago, 1947, ss. 33-56.

- HAYEK, Frederich von; "The Influence of the Natural Sciences on the Social Sciences", **Studies on the Abuse and Decline of Reason**, 2010 (1989), s. 77-80.
- HAYEK, Friedrich von; "Historicism of Scientistic Approach", **Studies on the Abuse&Decline of Reason**, Ed. Bruce Caldwell, University of Chicago Press, Chicago, 2010, s. 126-141.
- HAYEK, Friedrich von; "Individualism True and False", **Studies on the Abuse&Decline of Reason**, Ed. Bruce Caldwell, University of Chicago Press, Chicago, 2010, s. 46-77.
- HAYEK, Friedrich von; "Purposive Social Formations", **Studies on the Abuse&Decline of Reason**, Ed. Bruce Caldwell, Chicago, University of Chicago Press, 2010, s. 142-148.
- HAYEK, Friedrich von; "The Individualist and Compositive Method of Science", **Studies on the Abuse&Decline of Reason**, Ed. Bruce Caldwell, Chicago, University of Chicago Press, 2010, s. 99-107.
- HAYEK, Friedrich von; "Moral Elements in Free Enterprise", **Studies in Philosophy, Politics and Economics**, ABD, Thouchstone, 1969, s. 229-236.
- HAYEK, Friedrich von; "Rules, Perception and Intelligibility", **Studies in Philosophy, Politics and Economics**, Chicago, University of Chicago Press, 1980, s. 43-65.
- HAYEK, Friedrich von; "Siyasi Bir Ideal Olarak Hukuk Devleti", **Hukuk Devleti**, Ed. Ali Rıza Çoban, Adnan Küçük, Ankara, Liberte Yayınları, 2008, s. 41-118.
- HAYEK, Friedrich von; "Pretence of Knowledge", **The American Economic Review**, Cilt LXXVIII, Sayı 6, 1989, s. 3-7.
- HAYEK, Friedrich von; "The Complex Phenomena", **Readings in the Philosophy of Social Sciences**, Ed. Michail Martin, Lee C. McIntyre, İngiltere, IMT Press, 1980, s. 22-42.
- HAYEK, Friedrich von; "The Problem and the Method of Social Sciences", **Studies on the Abuse&Decline of Reason**, Ed. Bruce Caldwell, Chicago, University of Chicago Press, 2010 (1989), s. 81-87.
- HAYEK, Friedrich; "Historicism of Scientistic Approach", **Studies on the Abuse&Decline of Reason**, Ed. Bruce Caldwell, Chicago, University of Chicago Press, 2010.

- HAYEK, Friedrich von; "The Theory of Complex Phenomena", **Readings in the Philosophy of Social Science**, Ed. Michael Martin ve Lee C. McIntyre, Londra, The MIT Press, s. 5-70.
- HAYEK, Friedrich von; **Fatal Conceit, The Errors of Socialism**, Ed. WW Bartley III, Londra, Routledge, 1988.
- HAYEK, Friedrich von; Hayek, "Socialist Calculation Debate III: The Competitive Solution", **Individualism and Economic Order**, Chicago, University of Chicago Press, 1947, s. 181-208.
- HAYEK, Friedrich von; **Hukuk, Yasama, Özgürlük, Cilt I, Kurallar ve Düzen**, Çeviren Atilla Yayla, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012.
- HAYEK, Friedrich von; **Hukuk, Yasama, Özgürlük, Cilt II, Sosyal Adalet Serabı**, Çeviren Mustafa Erdoğan, İstanbul, Türkiye İş Bankası, 2012.
- HAYEK, Friedrich von; **Law, Legislation and Liberty, Cilt I, Rules and Order**, ABD, Great Britain, Routledge, 1979.
- HAYEK, Friedrich von; **Law, Legislation and Liberty, Cilt II, The Mirage of Social Justice**, Great Britain, Routledge, 1979.
- HAYEK, Friedrich von; **Law, Legislation and Liberty, Cilt III, The Political Order of a Free People**, Great Britain, Routledge, 1979.
- HAYEK, Friedrich von; **The Constitution of Liberty**, New York, Routledge, 2006.
- HAYEK, Friedrich von; **The Fatal Conceit: The Errors of Socialism**, Ed. W. W. Bartley III, Londra, Routledge, 1988.
- HAYEK, Friedrich von; **The Road to Serfdom**, The Institute of Economic Affairs, İngiltere, 2005.
- HAYEK, Friedrich von; **The Sensory Order: An Inquiry into the Foundations of Theoretical Psychology**, ABD, University of Chicago Press, 1999.
- HENRICH, Joseph, MCELREATH, Richard; "Dual-inheritance Theory: the Evolution of Human Cultural Capabilities and Cultural Evolution", **Oxford Handbook of Evolutionary Psychology**, Ed. R.I.M. Dunbar, Louise Barret, New York, Oxford University Press, 2007.

- HERMAN, Arthur; **How Scots Invented the Modern World, The True Story of How Western Europe's Poorest Nation Created Our Modern World and Everything in It**, ABD, Bradway, 2002.
- HERMANN-HOPPE, Hans; "F.A. Hayek on Government and Social Evolution", **The Review of Austrian Economics**, Cilt VII, Sayı 1, 1994, s. 67-93.
- HUGHES, Owen E.; **Public Management and Administration, An Introduction**, Palgrave, İngiltere, 2012.
- HOGUE, Arthur R.; **Origins of Common Law**, Indianapolis, Liberty Fund, 1986.
- HORST, Feldman, "Hayek Theory of Cultural Evolution: A Critique of Critiques", **Entrepreneurship, Money and Coordination, Hayek's Theory of Cultural Evolution**, Ed. Jurgen G. Bachous, ABD, Edward Elgar, 2005, s. 1-46.
- HUME, David; "Of Commerce", **David Hume, Political Essays**, Ed. Reymond Geuss, Quentin Skinner, Cambridge, Cambridge University Press, 1994 (1752-1758), s. 93-104.
- HUME, David; "Of Refinement in the Arts **David Hume, Political Essays**, Ed. Reymond Geuss, Quentin Skinner, Cambridge, Cambridge University Press, 1994 (1752-1758), s. 105-114.
- HUME, David; "Of the First Princible of Government", **David Hume, Political Essays**, Ed. Reymond Geuss, Quentin Skinner, Cambridge, Cambridge University Press, 1994 (1752-1758), s. 16-19.
- HUME, David; "Of the Orijinal Contract", **David Hume, Political Essays**, Ed. Reymond Geuss, Quentin Skinner, Cambridge University Press, Cambridge, 1994 (1752-1758), s. 195-196.
- HUME, David; "Of the Rise of Art and Science", **Political Discourses, Cambridge Texts in the History of Political Thought: David Hume, Political Essays**, Cambridge University Press, ABD, 2008 (1752-1758), s. 58-77.
- HUME, David; "On National Character", **Polittical Essays**, Ed. Quentin Skinner, Cambridge, Cambridge University Press, 1994 (1752-1758), s. 78-92.

- HUME, David; "Politics may be Reduced to a Science", **David Hume, Political Essays**, Ed. Reymond Geuss, Quentin Skinner, Cambridge, Cambridge University Press, 1994 (1752-1758), s. 4-15.
- HUME, David; **An Enquiry Concerning Human Understanding**, Oxford, Oxford University Press, 1975 (1748).
- HUME, David; İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme, Deneysel Akıl Yürütme Yöntemini Moral Konulara Uygulamaya Yönelik Bir Çalışma, Ankara, BilgeSu Yayınları, 2009.
- HUTCHINSON, Allan C.; **Evolution and Common Law**, New York, Cambridge University Press, 2005.
- IGNATIEFF, Michael; **Wealth and Virtue: The Shaping of Political Economy in the Scottish Enlightenment**, Cambridge, Cambridge University Press.
- KORNAI, Janos; **From Socialism to Capitalism**, ABD, Central European University Press, 2008.
- KAHAN, Alan S.; **Alexis de Tocqueville, Major Conservative and Libertarian Thinkers**, Seri Editörü John Meadowcroft, New York, Continuum, 2010.
- KEIZER, Willem; "Hayek's Critique of Socialism", **Hayek, Coordination and Evolution, His Legacy in Philosophy, Politics, Economics and History of Ideas**, Edited by, Jack Birner and Rudy van Zijp, New York, Routledge, 1994, s. 207-232.
- KLEIN, Peter G.; "Biography of F. A. Hayek, (1899-1992)", (Çevrimiçi), <http://mises.org/about/3234>, 10.09.2011.
- KOPPL, Roger; "Economics Evolving: An Introduction to the Volume", **Evolutionary Psychology and Economic Theory**, Ed. Roger Koppl, Netherland, Elsevier, 2004, s. 1-16.
- KÖKTAŞ, Mümin; İskoç Aydınlanması: Bir Sivil Toplum Perspektifi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2010.
- KRAGH, Helge S.; **Conceptions of Cosmos, From Mythes to Accelerating Universe, A History of Cosmology**, Oxford, Oxford University Press, 2007.

- LACHMANN, Ludwig; **The Legacy of Max Weber**, Berkeley, The Glendensary Press, 1971.
- LAVOIE, Don; "Computation, Incentives, and Discovery: The Cognitive Function of Markets in Market Socialism", **Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Cilt 507, Privatizing and Marketizing Socialism, 1990, s. 72-79.
- LEONI, Bruno; **Freedom and the Law**, Los Angeles, Nash Publishing, 1972.
- LEWENS, Tim; "Cultural Evolution", **Stanford Encyclopedia of Philosophy**, <http://plato.stanford.edu/entries/evolution-cultural/>, (Çevrimiçi), 11.10.2011.
- LIBERMAN, David; "The Legal Needs of a Commercial Society: The Jurisprudence of Lord Kames", Ed. Istvan Hont, Michael Ignatieff, **Wealth and Virtue**, Cambridge, Cambridge University Press, 1985, s. 203-234.
- LINDSEY, Brink; **Against the Dead Hand, The Uncertain Struggle for Global Capitalism**, New York, John Wiley and Sons Publishing, 2002.
- LOCKE, John; **Hoşgörü Üstüne Bir Mektup**, Çeviren Melih Yürüşen, Ankara, Liberte Yayınları, 2004.
- LONG, Douglas; "Adam Smith's Poltics", **The Cambridge Companion to Adam Smith**, Ed. Knud Haakonssen, ABD, Cambridge University Press, 1996, s. 288-318.
- LOWI, T., GINSBERG, B., SHEPSLE, K., vd; **American Government, Power and Porpose**, New York, Norton&Company, 2011.
- LUNA, Franscesco; "From the History of Astronomy to the Wealth of Nations: Wonderful Wheels and Invisible Hand in Adam Smith Major Works", **Working Papers number 691S**, Department of Economics, Los Angles, California University Press, 1993, s. 1- 35.
- MACFIE, A. L.; "Adam Smith's Moral Sentiment as Foundations for his Wealth of Nations", **Oxford Economic Papers**, New Series, Cilt XI, Sayı 3, 1959, s. 209-228.
- MACHAN, Tibor; "Herbert Spencer: A Century Later", Herbert Spencer, **The Princibles of Ethics**, Indianapolis , Liberty Fund, 1978, s. 6-12.

- MADENCI, Can; İktisadi Hesaplama Tartışması ve Hayek, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- MADISON, James; "The Federalist 10, The Same Subject Continued", **The Federalist Papers**, New York, Oxford University Press, s. 48-54.
- MADISON, James; "The Federalist 47, The Meaning of the Maxim which Requires a Separation of the Department of the Powers, Examined and Ascertained", **The Federalist Papers**, New York, Oxford University Press, 2008, s. 239-245.
- MADISON, James; "The Federalist 51, The Same Subject Continued with the Same View and Concluded", **The Federalist Papers**, New York, Oxford University Press, 2008, s. 26-260.
- MAGRI, Tito; "Hume on the Direct Passions and Motivations", **A Companion to Hume**, Elizabeth S. Radcliffe, Hong Kong, Blackwell Publishing, 2008, s. 185-200.
- MARRY, Larry L., OWL, Marcus Young; KERSTING, Patricia; **The Cambridge Dictionary of Human Biology and Evolution**, İngiltere, Cambridge University Press, 2005.
- MARSH, Leslie; "Hayek: Cognitive Scientist Avant la Lettre", **The Social Science of Hayek's "Sensory Order"**, Ed. William N. Butos, İngiltere, Emerald Group Publishing, 2010, s. 115-155.
- Max Hocutt, "In Defense of Herbert Spencer", **The Independent Review**, Cilt XII, Sayı 3, Kış 2008, s. 433-445.
- MAYR, Ernst; **Biyoloji Budur, Canlı Dünyanın Bilimi**, Çeviren Afife İzbirak, Ankara, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 2008.
- MENGER, Carl; İktisadın Prensipleri, Çeviren A. Kemal Çelebi, Ankara, Liberte Yayınları, 2009.
- MENGER, Carl; **Investigations into the Method of Social Sciences**, Ed. Louis Schneider, Çeviren Francis J. Nock, New York, New York University Press, 1985.
- MILL, J. S., MILL, John Stuart; **A System of Logic, Ratiocinative and Inductive in The Collected Works of John Stuart Mill**, Ed. J.M. Robson, Indianapolis, Liberty Fund, Cilt VII, 2006.

- MILLER, Eugene F; “Hume on the Development of the English Liberty” **Political Science Reviewer**, Sayı 16, 1986, s. 127-183.
- MINGARDI, Alberto; **Herbert Spencer**, New York, Continuum, 2011.
- MISES, Ludwig von; “Economic Calculation in Socialist Commonwealth”, **Collectivist Economic Planning**, Ed. F.A. Hayek, Routledge & Kegan Poul, Londra, 1935, s. 87-130.
- MISES, Ludwig von; **Economic Policy, Thoughts for Today and Tomorrow**, New York, Free Market Books, 2000.
- MISES, Ludwig von; **Human Action: A Treatise on Economics**, ABD, Ludwig von Mises Institute, 2010
- MISES, Ludwig von; İnsan Eylemi: İktisat Üzerine Bir İnceleme, Çeviren İsmail Aktar, Ankara, Liberte Yayınları, 2008.
- MISES, Ludwig von; **Sosyalizm: Sosyo-ekonomik Bir İnceleme**, Çeviren Yusuf Şahin, Ankara, Liberte Yayınları, 2007.
- MITCHELL, Mark T; “Michael Polanyi and Michael Oakeshott, Common Grounds, Uncommon Foundations”, **Tradition and Discovery**, Cilt XLVIII, Sayı 2, 2001-2002, s. 23-34.
- MUELLER, Dennis C; “Constitutional Public Choice”, **Perspectives on Public Choice, A Hand Book**, New York, Cambridge University Press, 1997, s. 124-148.
- NORBERG, Johan; **In Defence of Global Capitalism**, ABD, Cato Institution, 2003.
- NORTH, Douglass C.; WALLIS, John Joseph; WEINGAST, Barry R.; **Violence and Social Orders**, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- NORTH, Douglass C.; WALLIS, John Joseph; WEINGAST, Barry R.; **A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History**, Working Paper 12795, National Bureau of Economic Research, 2006, s. 4-5. Erişim <http://www.nber.org/papers/w12795>.
- NORTON, David F; “Hume, Human Nature and the Foundations of Morality”, **Cambridge Companion to Hume**, New York, Cambridge University Press, 2005, s. 1-32.

- NOZICK, Robert; "Invisible-Hand Explanation", **The American Economic Review**, Cilt LXXXIV, Sayı 2, s. 314-318.
- NOZICK, Robert; **Anarşi, Devlet ve Ütopya**, Çeviren Alişan Oktay, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- OFFER, John; **Herbert Spencer and Social Theory**, Londra, Palgrave, 2010.
- OGOSE, Toshiaki; "Morality, Polity and the Economy in Francis Hutcheson", **The Rise of Political Economy in the Scottish Enlightenment**, New York, Routledge, 2005, s. 39-54.
- OMARİ, Ikuo; 'The Scottish Triangle' in the Shaping of Political Economy: David Hume, Sir James Steuart and Adam Smith", **The Rise of Political Economy in the Scottish Enlightenment**, Ed. Tatsuya Sokamoto, Hideo Tanaka, New York, Routledge, 2005, s. 103-118.
- OSTROM, Elinor; **Understaing Institutional Diversity**, ABD, Princeton University Press, 2005.
- OTTESON, James R.; **Adam Smith's Market Place of Morality**, New York, Cambridge University Press, 2002.
- PAUL, Ellen Frankel; "Liberalism, Unintended Orders and Evolutionism", **Political Studies**, Sayı XXXVI, 1988, s. 270-271.
- PAUL, Russell; "Hume on Free Will", **Standford Encyclopedia of Philosophy**, <http://plato.stanford.edu/entries/hume-freewill/>, (Çevrimiçi), 03.10.2010.
- PEACOCK, Anthony A.; **How to Read the Federalist Papers**, ABD, Heritage Foundation, 2010.
- PENELHUM, Terence; "Hume's Moral Psychology", **The Cambridge Companion to Hume**, Ed. David Fate Norton, New York, Cambridge University Press, 1993, s. 117-147.
- PENNINGTON, Mark; **Robust Political Economy, Classical Liberalism and the Future of Public Policy**, İngiltere, Edward Elgar, 2012.
- PETSULAS, Christina; **Hayek's Liberalism and Its Origins**, İngiltere, Routhledge, 2001.
- POPPER, Karl; **Açık Toplum ve Düşmanları, Cilt II – Hegel, Marx ve Sonrası**, Çeviren Harun Rızatepe, Ankara, Liberte Yayınları, 2008.

- POPPER, Karl; **Daha İyi Bir Dünya Arayışı, Son Otuz Yılın Makaleleri ve Bildiriler**, Çev. İlnur Aka, YKY, İstanbul, 2010.
- POPPER, Karl; **Tarihsiciliğin Sefaleti**, Çeviren Ceyhan Aksoy, Plato Yayınları, İstanbul.
- POSNER, Richard A.; **Economic Analysis of Law**, New York, Aspen Publishers, 2007.
- POSNER, Richard A.; “Kelsen, Hayek and Economic Analysis of Law”, **Sekizinci Geleneksel Avrupa Hukuk ve İktisat Derneği Toplantısı**, Viyana, 4 Eylül, 2001, s. 1-42.
- PRINZ, Jesse; “Culture and Cognitive Science”, **Stanford Encyclopedia of Philosophy**, (Çevrimiçi), <http://plato.stanford.edu/entries/culture-cogsci/>, 11.10.2011.
- RAPHIEL, D. D.; “Hume and Adam Smith on Justice and Utility”, **Proceedings of the Aristotelian Society**, New Series, Cilt LXXVIII, (1972 - 1973), s. 87-103.
- RICHERSON Peter J., BOYD, Robert; **Not By Genes Alone, How Culture Transformed Human Evolution**, ABD, University of Chicago Press, 2005.
- ROBERTSON, John; “The Scottish Enlightenment at the Limits of the Civic Tradition”, **Wealth and Virtue**, New York, 1985, s. 137-178.
- ROTHSCHILD, Emma, Sen, Amartya; “Adam Smith’s Economics”, **The Cambridge Companion to Adam Smith**, Cambridge University Press, New York, 2006, s. 319-365.
- ROWLEY, Charles K.; “On the Nature of Civil Society”, **The Challenge of Liberty, Classical Liberalism Today**, Ed. Robert Higgs, Carl P. Close, ABD, The Independent Institute, 2006, s. 49-70.
- ROWLEY, Charles K.; “The Perspective of History of Thought”, **Readings in Public Choice and Constitutional Economy**, Ed. C. K. Rowley, Friedrich Scheneider, Virginia, Springer, 2008, s. 169-190.
- RUSSELL, Paul; “Hume on Free Will”, **Stanford Encyclopedia of Philosophy**, (Çevrimiçi) <http://plato.stanford.edu/entries/hume-freewill/>, 03.10.2010.
- SAKAL, Mustafa, ŞAHİN, Elif Ayşe; “Anayasal İktisadın Temel Felsefesi ve Türkiye’de Uygulanabilirlik Koşulları”, **Eskişehir Os-**

- mangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt X, Sayı 1, 2009, s. 74-114.
- SAKAMOTO, Tatsuya; "Hume's Economic Theory", **A Companion to Hume, Blackwell Companions to Philosophy**, Ed. Elizabeth Radcliffe, Hong Kong, Blackwell, 2007, s. 377- 387.
- SALLY, Razeen; **Classical Liberalism and International Economic Order, Studies in Theory and Intellectual History**, New York, Routledge, 2002.
- SANANDAJI, Nima; **The Swedish Model Reassessed**, Fillandiya, Liberal Publication, 2011.
- SANDEL, Michael J.; **Adalet: Yapılması Gereken Doğru Şey Nedir?**, Çeviren Mehmet Kocaoğlu, Ankara, BigBang Yayınları, 2013.
- SCHAUER, Frederick; **İfade Özgürlüğü: Felsefi Bir İnceleme**, Çeviren M. Bahattin Seçilmişoğlu, Ankara, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 2002.
- SCHLEIFER, James T.; "Tocqueville's *Democracy in America* Reconsidered", **The Cambridge Companion to Tocqueville**, Ed. Cherly B. Welch, New York, Cambridge University Press, 2006, s. 121-138.
- SCHLIESSER, Eric; "Hume's Newtonianism and Anti-Newtonianism", <http://plato.stanford.edu/entries/hume-newton/>, (Çevrimiçi) 04.11.2010.
- SCOTT, James C.; **Seeing Like a State, How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed**, New Haven, Yale University Press, 1998.
- SCOTT, James, C.; **Devlet Gibi Görmek, İnsanlık Durumunu Geliştirmeye Yönelik Projeler Nasıl Başarısız Oldu?**, Çeviren Nil Erdoğan, İstanbul, Versus Kitap, 2008.
- SEN, Amartya; **The Idea of Justice**, ABD, Harvard University Press, 2009.
- SKINNER, Andrew S.; "David Hume: Principles of Political Economy", **The Cambridge Companion to Hume**, New York, Cambridge University Press, 1993.
- SKINNER, Andrew S.; "Economic Theory", **The Cambridge Companion to Scottish Enlightenment**, New York, Cambridge University Press, 2003, s. 178-204.

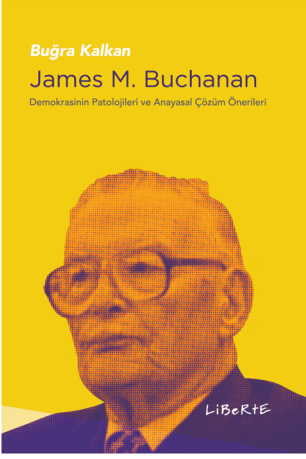
- SMITH, Adam; "The History of Astronomy", **Essays on Philosophical Subjects**, Ed. W.P.D. Whightman, Indianapolis, Liberty Fund, 1982, s. 5-32.
- SMITH, Adam; **Lectures on Jurisprudence**, Ed. R. L. Meek, D. D. Raphael ve P. G. Stein, Indianapolis, Liberty Fund, 1992.
- SMITH, Adam; **Milletlerin Zenginliği**, Çeviren Haldun Derin, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2006.
- SMITH, Adam; **The Theory of Moral Sentiments**, Cambridge, Cambridge University Press, 2004.
- SMITH, Craig; **Adam Smith's Political Philosophy, The Invisible Hand Spontaneous Order** İngiltere, Routledge, 2006.
- SMITH, Vernon; "Reflections on Human Action After 50 Years", **Cato Journal**, Cilt XVIII, Sayı 2, Sonbahar 1999, s. 195-209.
- SPENCER, Herbert; "From Freedom to Bondage", **The Man Versus The State, With Six Essays on Government, Society and Freedom**, Indianapolis, Liberty Fund, 1982, s. 417-518.
- SPENCER, Herbert; "General Preface", **The Principles of Ethics**, ABD, Liberty Fund, 2004 (1847), s. 12-13.
- SPENCER, Herbert; "Postscript", **The Man Versus The State, With Six Essays on Government, Society and Freedom**, Indianapolis, Liberty Fund, 1982, s. 172-173.
- SPENCER, Herbert; "Social Organism", **The Man Versus The State, With Six Essays on Government, Society and Freedom**, Indianapolis, Liberty Fund, 1982, s. 383-434.
- SPENCER, Herbert; "The Coming Slavery", **The Man Versus The State, With Six Essays on Government, Society and Freedom**, Indianapolis, Liberty Fund, 1982, s. 60-62.
- SPENCER, Herbert; "The Proper Sphere of Government", **The Man Versus The State, With Six Essays on Government, Society and Freedom**, Indianapolis, Liberty Fund, 1982, s. 181-264.
- SPENCER, Herbert; **Social Statics, The Conditions Essential to Human Happiness**, Londra, John Chapman, 1850.

- STEWART, Dugald; **Collected Works**, Ed. William Hamilton, Cilt I, Thomas Constable and Co, 1854.
- TEMPELMAN, Jerry H.; “Austrian Business Cycle Theory and The Global Financial Crisis”, **The Quarterly Journal of Austrian Economics**, Cilt XIII, Sayı 13-15, İlkbahar 2010, s. 3-15.
- THAGARD, Paul; “Cognitive Science”, **Stanford Encyclopedia of Philosophy**, (Çevrimiçi), <http://plato.stanford.edu/entries/cognitive-science/>, 11.10.2011.
- TOOBY, John, COSMIDES, Leda; “Conceptual Foundations of Evolutionary Psychology”, **The Hand Book of Evolutionary Psychology**, Ed. David M. Buss, New Jersey, Wiley, 2005, s. 5-67.
- TOOBY, John, COSMIDES, Leda; “The Psychological Foundations of Culture”, **The Adapted Mind, Evolutionary Psychology and the Genration of Culture**, Ed. Jerome H. Barkow, Leda Cosmides, John Tooby, New York, Oxford University Press, 1992, s. 19-136.
- TRAIGER, Saul; “Hume on Memory and Imagination”, **A Companion to Hume**, Ed. Elizabeth S. Radcliffe, Hong Kong, Blackwell Publishing, 2008, s. 58-71.
- TRAKMAN, Leon E.; “From the Mediaeval Merchant Law to E-Merchant Law”, **University of Toronto Law Journal - Volume LIII**, Sayı 3, Yaz 2003, (Çevrimiçi), http://www.mindserpent.com/American_History/reference/law_merchant/trakman.htm, 09.07.2011.
- TULLOCK, Gordon; **The Bacward Society, Static Inefficiency, Rent Seeking and the Rule of Law**, Law and Economics Programme, Faculty of Law, University of Toronto, Toronto, 1979.
- TULLOCK, Gordon; “Why did the Industrial Revolution Occur in England”, **Rent Seeking Society**, Ed. Charles Rowley, Liberty Fund, Indianapolis, s. 160-170.
- TULLOCK, Gordon; **Government Failure, A Primer in Public Choice**, ABD, Cato Institute, 2002.
- TURCO, Luigi; “Moral Sense and the Foundation of Morals”, **Cambridge Companion to Scottish Enlightenment**, Ed. Alexander Broadie, New York, Cambridge University Press, 2003, s. 136-156.

- VALBERG, Herbert J., BAST, Josep L.; "School Choice: The Essential Reform", **Cato Journal**, İlkbahar-Yaz 1993, Cilt XIII, Sayı 1, s. 101-121.
- VAN DUN, Frank; "Hayek and Natural Law, The Humean Connection", Ed. Jack Birner, Rudy van Zijp, **Hayek, Co-Ordination and Evolution**, London, Routledge, 1994, s. 269-286.
- VANBERG, Victor J.; "Can Competition Between Governments Enhance Democracy", **Institutional Competition**, Ed. Andreas Bergh, Rolf Höijer, ABD, Edward Elgar, 2008, s. 113-128.
- VANBERG, Victor J.; **Rules and Choice in Economics**, USA, Routledge, 1994.
- VERGIN, Nur; **Siyasetin Sosyolojisi**, İstanbul, Doğan Kitap, 2008.
- VILLA, Dana, "Tocqueville and Civil Society", **The Cambridge Companion to Tocqueville**, Ed. Cherly B. Welch, New York, Cambridge University Press, 2006, s. 216-244.
- WEINSTEIN, David; "Herbert Spencer", **Stanford Encyclopedia of Philosophy**, (Çevrimiçi), <http://plato.stanford.edu/entries/spencer/>, 11.10.2011.
- WERHANE, Patricia H.; **Adam Smith and His Legacy for Modern Capitalism**, New York, Oxford University Press, 1991.
- WHITMAN, Douglas Glen; "Group Selection and Methodological Individualism: Compatible and Complementary", **Evolutionary Psychology and Economic Theory**, Ed. Roger Kopple, ABD, Elsevier, 2004, s. 221-249.
- YAYLA, Atilla; **Liberalizm**, Ankara, Liberte Yayınları, 2005.
- YAYLA, Atilla; **Özgürlük Yolu: Hayek'in Sosyal Teorisi**, Ankara, Liberte Yayınları, 2000.
- YOUNG, Robert M.; "The Development of Herbert Spencer's Concept of Evolution", **Eleventh International Congress of the History of Science**, Varşova, Ağustos 1965, s. 273-278.
- YÜRÜŞEN, Melih; **David Hume'un Siyaset Felsefesi**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Tez, 2012.

ZYWICKI, Todd J., SANDERS, Anthony B.; “Posner, Hayek and The Economic Analysis of Law”, **George Mason University Law and Economics Research Paper Series**, http://ssrn.com/abstract_id=957177, (Çevrimiçi), 08.09.2011.

ZYWICKI, Todd J.; “Reconciling Group Selection and Methodological Individualism”, **Evolutionary Psychology and Economic Theory**, Ed. Roger Kopple, ABD, Elsevier, 2004.

James M. Buchanan

Buğra Kalkan

ISBN: 978-605-9823-12-8

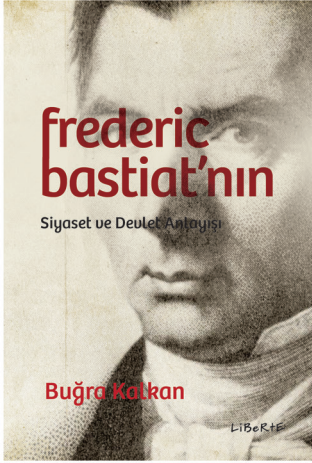
1. Baskı, Aralık 2016

176 Sayfa
13x19 cm

Bir iktisatçı siyasal kararların nasıl alındığını incelemeye kalkarsa sonuç ne olur? Kamu görevlileri her zaman ortak çıkar adına hareket edebilirler mi? Peki ortak çıkar nasıl belirlenir? Temsili demokrasilerin en önemli karar verme mekanizması olan çoğunlukçu seçim sistemleri meşruiyetini nereden alır? Toplumdaki en küçük azınlık olan bireyin haklarını anayasalar koruyabilirler mi? Ya anayasaları kim koruyacak? Demokrasilerde çıkar gruplarının siyasal karar verme mekanizmalarını kontrol altına alma tehlikesi yok mudur? Vergilerin kendi bireysel önceliklerimize göre harcanmasını nasıl sağlayabiliriz? Ekonomik karar alma süreçleri ile siyasal karar alma süreçleri arasında nasıl farklar var? Peki bu farkla siyasal sistem için önemli mi?

Yukarıdaki sorunları çoğaltmak çok kolaydır. Bu kitap boyunca profesyonel bir maliyeci, Nobel Ödüllü bir iktisatçı olan James M. Buchanan'ın siyaset bilimi ve demokrasi teorisine katkıları incelenerek bu sorulara cevap aranacaktır. Buchanan'ın rasyonel tercih teorisinden ödünç aldığı bireyci analitik araçların devletin analitik incelemesinde ne derece kullanışlı olduğu gösterilecektir.

Bir siyaset bilimcinin gözünden Buchanan'ın kurduğu anayasal iktisat disiplininin kapsamlı bir tartışmasını bu kitapta bulabilirsiniz.

Frederic Bastiat'ın Siyaset ve Devlet Anlayışı

Buğra Kalkan

ISBN: 978-605-9823-15-9
1. Baskı, Aralık 2016

208 Sayfa
13X19 cm

Frederic Bastiat bir iktisatçı, devlet adamı ve siyasal bir aktivisttir. Altı yıllık yazarlık kariyerinde Bastiat hem ciddi teorik eserler vermiş hem de günlük olayları eleştiren gazete yazıları kaleme almıştır. Özellikle Blanc ve Proudon gibi komünistlerle girdiği polemikler siyasal düşünce tarihi çalışmaları için halen orijinal metinler olarak durmaktadır. Yazarlık kariyerinin yanında siyasal aktivizmle de adından söz ettiren Bastiat, 1848 Fransız Meclisinde milletvekilliği yapmış ve İngiltere'de Richard Cobden'in başlattığı serbest ticaret hareketinin Fransa'daki temsilcisi olmuştur. 19. Yüzyılın önde gelen liberal yazarlarından olan Bastiat'ı incelemek sadece siyasal bir ideoloji olarak liberalizmi anlamaya yardımcı olmaz ama aynı zamanda 19. Yüzyıl Fransa'sının siyasal ve ekonomik sorunlarını da kavramamıza yardımcı olur. Bu kitapta Bastiat'ın fikirleri Fransa'nın siyasi tarihi çerçevesinde incelenmekte ve Bastiat'ın liberal teori içindeki yeri tespit edilmektedir.

Özgürlüğün Kitaplığı İnternette...

www.liberte.com.tr

